

**ГЕНРИК
СЕНКЕВИЧ**

BARTEK
SANKARI

Генрик Сенкевич

Bartek Sankari

«Public Domain»

Сенкевич Г.

Бартек Санкари / Г. Сенкевич — «Public Domain»,

Содержание

I	5
II	8
III	11
Конец ознакомительного фрагмента.	14

Henryk Sienkiewicz

Bartek Sankari

I

Sankarini nimi oli Bartek Slovik. Mutta kuin hänen, häntä puhuteltaessa, oli tapana muljottaa silmiään, kutsuivat naapurit häntä Bartek Korppisilmäksi. Ja kuin oikein tarkalle otettiin, ei hänellä juuri ollutkaan mitään satakielen ominaisuutta – slovik merkitsee satakieli – sitä vastoin olivat hänen lahjansa ja todellisen alkuperäinen yksinkertaisuutensa hankkineet hänelle lisänimen "tyhmä Bartek". Se olikin enimmin tunnettu ja kaikissa tapauksissa ainoa, joka kuuluu tähän juttuun, vaikka Bartekilla vielä oli neljäskin virallinen nimi. Kun nimittäin puolalaiset sanat czlovick: ihminen, ja slovick: satakieli, kuuluvat samalta saksalaisen korvaan, ja saksalaiset sivistyttämisen nimessä mielellään kääntävät raa'at slaavilaiset sanat oikeaksi kulttuurikieleksi, oli eräässä tilaisuudessa tapahtunut seuraava keskustelu:

– Mikä nimesi? kysyi saksalainen upseeri Bartekilta.

– Slovik.

– Scsloik? Vai niin. Hyvä!

Ja upseeri kirjoitti hänen nimekseen "Ihminen".

Bartek oli kotosin Pognembinin kylästä. On monta sen nimistä kylää sekä Poznanin (Posenin) suuriherttuakunnassa että vanhan tasavallan muissa osissa. Paitsi maapalstaansa, tölliään ja paria lehmää, oli hänellä kimo hevonen ja vaimonsa Magda. Sellaisten olosuhteiden vallitessa saattoi hän elää rauhassa ja levossa kaiken sen viisauden nojassa, joka löytyy seuraavassa puolalaisen kansanlaulun pätkässä:

Magda oli vaimonsa ja kimo hevosensa,
Kyll' Herra aina huolen pitää hänen parhaaksensa.

Siten kului hänen elämänsä aivan niin kuin Jumala tahtoi, ja vasta kuin Jumala tahtoi sotaa, kävi Bartek hiukan levottomaksi. Tuli sana, että piti lähteä mies talosta, jättää koti ja heittää kaikki vaimojen huostaan. Pognembinin väki oli hyvin köyhää. Talvella oli Bartekin tapa käydä tehtaissa työssä ja siten ansaita vähän elatuksen lisää. Mutta mitä oli nyt tehtävä? Kuka tietäisi milloin sota ranskalaisia vastaan päättyy? Kun Magda oli lukenut julistuksen, alkoi hän sättiä ja sanoi: "Periköön turmio heidät kaikki! Vaikka sinä oletkin sellainen raukka, käyt sentään säälikseni! Ranskalaiset kyllä hakkaavat pään sinulta poikki!"

Bartek tunsu että hänen vaimonsa puhui järkevästi. Hän pelkäsi ranskalaisia kuin ruttoa, ja sitä paitsi sai hän paljon uutta ajateltavaa. Mitä olivat ranskalaiset hänelle tehneet? Minkä tähden piti hänen marssia tuohon kauheaan, tuntemattomaan maahan, jossa ei löytynyt ainoatakaan sääliväistä ihmistä? Kaiken sen aikaa kuin hän oli oleskellut Pognembinissä, oli se tuntunut hänestä hyvinkin vähäpätöiseltä, mutta kuin hän nyt oli saanut käskyn marssia sieltä pois, huomasi hän vasta, että siellä kaikissa tapauksissa oli parempi olla kuin missään muualla. Mutta mikään ei auttanut, sallima niin vaati, ja hänen täytyi pois. Bartek syleili vaimoan ja kaksivuotiasta Franekiansa, sylkäsi, teki ristinmerkin ja läksi töllistä. Magda hänen jälessään. Ei heidän hyvästijättönsä ollut mikään erinomaisen liikuttava. Hän ja poika nyyhkyttivät, mutta Bartek puheli koko ajan: "No, no, ole nyt levollinen!" Niin tulivat he tielle. Vasta siellä he näkivät, että koko Pognembinissä tapahtui aivan samaa kuin heillä.

Koko kylä on liikkeellä. Maantie on täynnä kutsunnan saaneita sotilaita, jotka menevät rautatien asemalle, vaimojen ja lapsien, vanhusten ja koirain saattamina. Joukko on alakuloinen. Ainoastaan

jotkut nuoret pojat piippu uljaasti suussa näyttävät aivan väliäpitämättömiltä; muutamat heistä ovat jo päässään hyväksi aluksi ja räyhäävät käheällä äänellä.

Eräs Pognembinin saksalaisista siirtolaisista alkaa pelkästä surusta laulaa "Die Wacht am Rhein"¹. Koko tuo kirjava joukko, josta siellä täällä santarmin pistimet loistavat, rientää huutaen, meluten ja rähisten aitoviertä kylän toiseen päähän. Vaimot ovat huutaen heittäytyneet sotilasten kaulaan. Vanha akka näyttää keltaista hammasta ja puristaa uhaten nyrkkiään. Toinen huutaa kovalla äänellä: "Jumala kostaa teille meidän kyyneleemme". Kuuluu huutoja: "Franek! Kuska! Jusek! – hyvästi!" Koirat ulvovat, kirkonkello läppää. Pappi itse rukoilee kuolemaan vihityiden puolesta. Eihän monikaan niistä, jotka nyt ovat matkalla rautatien asemalle, enää palaja kotia. Sota ottaa heidät kaikki tyyni, mutta sota ei anna heitä takasin. Aurat ruostuvat maassa, sillä Pognembin on julistanut sodan Ranskalle. Pognembin ei laisinkaan saattanut kärsiä Ranskan keisarin Napoleon III:n ylivaltaa, ja Espanjan perintöasia on koskettanut sitä hyvin läheltä. Kirkonkello kutsuu väen tänne, ja tuolla se jo tulee aidan takana. Joukko kulkee ristin ohi. Kaskit ja kypärät lentävät pois päästä. Tomu peittää kultapilven tavoin tien, sillä päivä on kuiva ja lämmin. Molemmin puolin keinuttaa vilja täyteläisiä, raskaita tähkiään ja taipuu tuulenpuuskista, joita silloin tällöin käy hiljalleen yli maan. Ylhäällä sinervässä ilmassa leivokset lihoittelevat ja visertelevät sydämensä pohjasta.

Asemalla. Yhä uusia joukkoja. Siellä on naapurikylistäkin kutsutuita sotilaita. Ylä- ja Ala-Krzywdasta, Niedolasta ja Miserovista. Sitä liikettä, melua ja hälinää! Asemarakennuksen seinät ovat julistuksia täynnä. Ne puhuvat sodasta "Jumalan ja isänmaan puolesta". Nostoväki rientää puolustamaan vaimojaan, lapsiaan, talojaan ja kotiaan, joita vihollinen uhkaa, ja ranskalaiset ovat erittäinkin hirmustuneita Pognembiiniin, Ylä- ja Ala-Krzywdaan, Niedolaan ja Miseroviin. Niin ainakin niistä tuntuu, jotka lukevat julistuksia. Yhä uusia joukkoja saapuu asemalle. Odotushuoneitten ilma täyttyy tupakansavusta, joka peittää julistukset. On vaikea hälinässä ymmärtää toisen puhetta. Väkeä tulee ja menee, huudetaan ja melutaan. Odotussillalta kuuluu saksalaista komennusta, jonka kiivat sanat tuntuvat lyhyiltä, varmoilta, vastustamattomilta.

Kello läppää. Etäältä kuuluu veturin puuhkuaminen, yhä lähempää ja selvemmin. Sota se on, joka lähestyy.

Kello soi toisen kerran. Väristys valtaa kaikki. Eräs vaimo alkaa huutaa: "Tuolla ne tulevat, tuolla ne tulevat..." toinen ääni lopettaa hänen ajatuksensa, kuuluen yli kaikkien: "Ranskalaiset tulevat!" Ja hetkeksi valtaa pelko ei ainoastaan naisia, vaan myöskin Sedanin vastaisia sankareita.

Juna pysähtyy asemalle. Kaikista aukoista näkyy punareunaisia lakkeja ja pukuja. Sotamiehiä on kuin muurahaisia. Tavaravaunuista kuumoittaa tykkien pitkät, mustat rungot. Pistinmetsä kasvaa avonaisista vaunuista. Arvattavasti on sotilaita käsketty laulamaan, sillä koko juna ravistuttavat voimakkaat mies-äänät. Mahtavuutta ja voimaa uhkuaa tuosta junasta, jonka päätä on mahdoton nähdä...

Odotussillalle on ruvettu järjestämään rekryyttejä. Ken voi, sanoo vielä jäähyväiset. Bartek viuhtoo nyrkeillään, kuin myllyn siivillä ja muljottaa silmiään.

- Hyvästi Magda!
- Ah – poika parkani!
- Nyt et koskaan enää näe minua!
- Ei, en koskaan!
- Ei voi auttaa...
- Pyhä neitsyt suojele sinua!
- Hyvästi! Ja pidä kodista huolta!
- Vaimo lankesi itkien hänen kaulaansa.
- Jumala sinua varjelkoon.

---

¹ "Reinin vartija" – Saksan kansallislaulu.

Nyt tuli viimeinen hetki. Naisten nyyhkytykset, itku ja valitus voittaa hetkeksi kaiken muun. Hyvästi, hyvästi! Mutta sotamiehet on jo erotettu järjestämättömästä joukosta. Ne muodostavat jonkunlaisen mustan, kiinteän joukkion, joka vetäytyy kokoon neliöihin ja suunnitelmiin ja alkaa liikkua koneen kaikella levollisuudella ja säännöllisyydellä. "Sisään!" kuului komento. Neliöt ja suunnitelmat katkeavat keskeltä, liestyvät pitkinä jonoina vaunujen luo ja katoavat sisään. Kaukana viheltää veturi ja työntää suuria, harmaita savupilviä. Sitten se sähisee kuin lohikäärme ja syöksee alhaalta höyryvirtoja. Naisten valitus on korkeimmillaan. Muutamat peittävät esiliinoilla kasvojaan, toiset ojentavat käsiään vaunujen jälkeen. Nyyhkyttävät äänet kertovat miestensä ja poikainsa nimiä.

– "Hyvästi Bartek!" huutaa Magda. "Näytä nyt että pidät puoltasi! Pyhä neitsyt sinua suojelkoon. Hyvästi! Ah – Jumala armahtakoon!.."

– Ja pidä sinä huolta kodistamme – huutaa Bartek.

Yht'äkkiä nykähti juna. Vaunut työntäytyivät toisiaan vastaan ja alkoivat liikkua.

– Muista että sinulla on vaimo ja lapsi – huusi Magda juostessaan junan jälessä. Hyvästi Isän, Pojan ja Pyhän Hengen nimeen – hyvästi!

Junan vauhti eneni enenemistään ja mukanaan se vei Pognembinin, Ylä- ja Ala-Krzywdan, Niedolan ja Mizerovin sotilaat.

II

Toisaalla palajaa Magda itkevän vaimojoukon kanssa Pognembiniin, toisaalla rientää juna, pistimiä täynnä, harmaasen etäisyyteen, ja muassa on Bartek. On mahdotonta nähdä surullisen etäisyyden loppua. Tuskin saattaa nähdä Pognembiniäkään. Ainoastaan lehmukset viittaavat ja kirkontorni leimuaa kuin kulta, sillä aurinko loistaa siihen. Mutta pian supistuvat lehmukset yhteen näköpiirin kanssa ja kultaristi näyttää loistavalta pisteeltä. Niin kauan kuin piste välkähteli, tuijotti Bartek siihen, mutta kuin sekin katosi, oli hänen toivottomuutensa ääretön. Raskas velttous valtasi hänet, ja hän tunsi, että hänen voimansa alkoivat raueta. Niin alkoi hän tuijottaa alauseeriin, sillä nyt ei ollut – Jumalaa lukuun ottamatta – kehenkään muuhun turvaamista. Hänen kohtalonsa oli nyt korpraalin vallassa. Bartek itse ei tiedä mitään, ei ymmärrä mitään. Korpraali istuu penkillä kivääri polvien välissä ja polttaa piippuaan. Savu peittää joka silmänräpäys hänen vakavat, uhkaavat kasvonsa pilviin. Mutta eivät ainoastaan Bartekin silmät ole kiintyneet noihin kasvoihin, – kaikki silmät kaikilta vaunun puolilta katselevat niitä. Pognembinissä tahi Krzyvdassa on jokainen Bartek tahi Wojtek oma herransa, jokainen saattaa ajatella omaa itseään, mutta nyt on korpraalin asiana ajatella ja toimia. Kuin hän käskee heitä katsomaan oikealle, katsovat he oikealle, ja kuin hän käskee heitä katsomaan vasemmalle, katsovat he vasemmalle. Jokainen luopi tutkivat katseen häneen: Miten meidän nyt käypi? Mutta hän itse ei tiedä enempää kuin muutkaan, ja tulisi kenties iloiseksi, jos joku korkea-arvoisempi selittäisi hänelle sen asian. Sitä paitsi ei uskalleta häneltä suoraan kysyä, sillä nyt on sota, ja sotaa seuraa sota-oikeus ja muuta sen kaltaista. Kukaan ei tiedä mikä on luvallista, mikä ei. Eivät ainakaan sotamiehet sitä tiedä, vaan pelästyvät kuullessaankin vaan sanan sellaisen kuin "Kriegsgericht"² – jotakin, jota he eivät oikein ymmärrä, vaan jota he sitä enemmän pelkäävät.

Samalla he tuntevat että tämä korpraali nyt on heille paljolta välttämättömämpi kuin manöövereissä. Hän yksinhän tietää kaikki, hän ajattelee heidän puolestaan, ja ilman häntä ei tapahdu vähintäkään liikettä. – Korpraalia alkoi hänen kiväärinsä rasittaa, ja hän työnsi sen Bartekin pideltäväksi. Bartek otti aseensa, pidätti hengenvetoansa, muljautti silmiään ja tuijotti korpraaliin kuin lehmä punaseen veräjään, mutta vähän lohdutusta hän siitä sai.

Asiat olivat varmaankin huonolla kannalla, sillä korpraalikin oli jonkinlaisessa tylsässä surumielisyyden tilassa. Asemilta kuulee laulua ja huutoja. Korpraali komentaa, kävelee ylt' ympäri ja haukkuu, osottaakseen intoansa päällikkökunnalle, mutta heti kuin juna lähtee liikkeelle, käyvät kaikki äänettömiksi ja hän myöskin Hänellekin on maailmalla eri puolensa, toinen valoisa ja selvä, hänen kotinsa, puolionsa ja lämmin vuoteensa, toinen pimeä, ihan pimeä – Ranska ja sota. Hänen innostuksensa, samoin kuin koko armeijan, ei ollut suurempi kuin että he kaikki suurimmalla ilolla olisivat kääntyneet takasin kotia.

Juna se vaan korskui, puhkui ja lensi kauemmaksi etäisyyteen. Joka asemalla solmittiin uusia vaunuja ja vetureita. Joka asemalla nähtiin uusia kypäriä ja ulaanien lippuja. Kaunis oli ilta, joka vähitellen lähestyi. Aurinko laski, muodostaen mahtavan iltaruskon. Korkealla ilmassa liihoitteli pieniä pilvenhattaroita reunat punervina, länttä kohden. Juna ei enää ottanut vaunuja eikä väkeä asemilta, se lensi nyt suorastaan punaiseen valoon kuin verimereen. Avonaisesta vaunusta, jossa Bartek istui Pognembinin miehistön kanssa, saattoi nähdä kyliä, torppeja, pikku kaupunkia, kirkontorneja, haikaroita, jotka kaulat köyrässä seisovat toisella jalalla pesissään, pieniä hökkeleitä ja puutarhoja. Kaikki lensi ohi kuin salama, ja kaikki oli punasta. Sotamiehet alkoivat viheltää sitä rohkeammin kuin alauseeri oli nukahtanut piippu suussa, asetettuaan säkin pää-alusekseen. Wojtek Gwizdala, talonpoika Pognembinistä, oli asettunut Bartekin viereen ja nyhjäsi häntä kyynäspäällään.

– Bartek, – kuuletko vielä?

Bartek käänsi kasvonsa ja tutkivat, tuijottavat silmänsä häneen.

---

² Sota-oikeus.

– Miksi muljottelet kuin vasikka, kuin sitä viedään lahdattavaksi? kuiskasi Wojtek. – Kyllä sinäkin raukka pian siihen tilaan joudut.

– E-eipä, – änkytti Bartek.

– Pelkäätkö? kysyi Wojtek.

– Totta kai minä pelkään...!

Itarusko kävi vielä punertavammaksi, Wojtek ojensi kätensä sitä kohden ja kuiskasi:

– Näetkö tuon kirkkaan valon tuolla? Tiedätkö mitä se on, raukka? Se on verta. Täällä on Puola, meidän maamme, ymmärrätkö? Mutta kaukana, tuolla, mistä loistaa, siellä on Ranska.

– Tulemmeko pian sinne?

– Onko sinulla kai erityinen kiire sinne? Sanotaan että sinne on kauhean pitkä matka. Mutta voit olla varma siitä että ranskalaiset tulevat meitä vastaan.

Bartekin pognembiniläiset aivot alkoivat ankarasti työskennellä. Hetken kuluttua hän kysyi:

– Wojtek?

– Mitä?

– Mitä kansaa oikeastaan ne ovat, nuo ranskalaiset?

Nyt huomasi Wojtek viisautensa yht'äkkiä joutuvan kokonaan ymmälle. Hän tiesi että ranskalaiset – niin, ranskalaisia ne nyt vaan olivat, ja vanhemmilta ihmisiltä oli hän heistä kuullut jotakin sellaista että heidän oli tapa tappaa kaikki ihmiset.

Bartek uudisti kysymyksensä.

– Mitä kansaa ne ovat?

– Hitto sen tietäköön!

Kolme kansaa Wojtek tunsi. Keskellä puolalaiset, toisella puolen "moskovalaiset", ja toisella puolen "saksalaiset". Tahtoessaan olla suorapuheisempi kuin tarkka, sanoi hän hetken kuluttua:

– Mitäkö kansaa ranskalaiset ovat? Niin tuota, kuinka sen nyt sinulle selittäisin? Ne ovat kai oikeastaan myöskin jonkinlaisia saksalaisia, mutta vaan paljoa pahempia.

– Sellaisia raukkoja!

Tähän saakka oli Bartekilla ollut yksi ainoa tunne ranskalaisista – selittämättömän pelon tunne. Vasta nyt preussiläinen nostomies tunsi oikein isänmaallisen vastenmielisyyden heitä kohtaan. Kaikissa tapauksissa hän ei vielä ollut ymmärtänyt kaikkea oikein ja kysyi sen tähden uudestaan:

– Mutta silloinhan saksalaiset taistelevat saksalaisia vastaan.

Silloin päätti Wojtek uuden Sookrateen tavoin puhua vertauksilla:

– Eikö kenties sinun koirasi koskaan tappele minun koirani kanssa?

Bartek muljautti silmiään ja katsahti hetkiseksi opettajaansa.

– Niin, – kyllähän se on totta

– Ovathan itävaltalaiset myöskin saksalaisia, – jutteli Wojtek – ja eivätkö meikäläiset ole taistelleet heitä vastaan? Kertoihan eräs vanhus kylästämmä, että kuin hän oli sodassa, oli Steinmetz huutanut: "Eteenpäin pojat, eteenpäin saksalaisia vastaan!" Asian laita on vaan se, että sota ranskalaisia vastaan on vaan paljoa vaikeampi.

– Niin – Jumala meitä auttakoon!

– Ranskalaiset eivät vielä koskaan ole joutuneet sodassa tappiolle. Kuin sellainen saa sinut kynsiinsä, niin et irti pääse, siitä voit olla varma. Jokainen heistä vastaa kahta, kolmea meistä, ja parrat heillä on kuin juutalaisilla. Moni heistä on musta kuin piru. Kuin saat sellaisen nähdä, voit heti ruveta rukoilemaan isä meitäsi.

– Mutta minkä tähden sitten sodimme heitä vastaan?

Tämä filosofillinen kysymys ei läheskään ollut niin tyhmä, kuin se näytti Wojtekista, joka silminnähtävästi virallisten vaikutusten alaisena kiiruhti vastaamaan:

– Minä olisin myöskin mieluummin ollut lähtemättä. Mutta jollemme me lähde, niin tulevat he, sitä ei voi auttaa. Olethan lukenut mitä julistuksessa seiso. Kaikkein nurjimpia he ovat meille talonpojille. Kerrotaan että he aivan hurjasti haluavat anastaa maan itselleen, sillä he tahtovat kuljettaa

salaa viinaa kuningaskunnasta (venäläisestä Puolasta). Mutta sitä ei hallitus salli, ja sen tähden on sota syttynyt. Ymmärrätkö nyt. – vai?

– Miksi en ymmärtäisi, vastasi Bartek jonkunlaisella käsityksellä.

Mutta Wojtek jatkoi:

– He kuuluvat myöskin haluavan meidän vaimojamme, kuin rotat paistettua läskiä.

– Eivät he siis myöskään sääli Magdaa?

– Eiväthän he säästä vanhoja akkojakaan...

– Vai niin! – huusi Bartek päättävällä äänellä, kuin jos hän olisi tahtonut sanoa: kunhan vaan tilaisuus tulee, kyllä minä tappelen!

Nyt selvisi hänelle että kaikki kuitenkin oli nurin päin. Paloviinaa he kyllä olisivat saaneet salaa kuljettaa venäläisestä Puolasta, mutta Magdan laita oli ihan toinen. Bartek alkoi vähitellen katsella sotaan oman etunsa näkökannalta ja tunsikin jotakin turvaa ajatellessaan että niin monta miestä ja tykkiä meni puolustamaan ranskalaisen kevytmielisyyden uhkaamaa Magdaa. Välttämättömästi menivät hänen sormensa nyrkkiin ja hänen pelkoonsa liittyi viha. Hän ymmärsi nyt täydellisesti, että hänen täytyi sotaan. – Iltarusko oli vähitellen kadonnut, ja pimeä tullut. Vaunu kovin tärähteli epätasaisilla kiskoilla, ja sen liikkeiden mukaan nyökkyivät kypärät ja pajunetit oikealle ja vasemmalle.

Hetki kului hetken perästä. Veturi syöksi tuhansittain säkeniä, jotka pitkinä, kullankiiltävinä käärmeinä kiemuroivat pimeässä. Bartek ei pitkään aikaan saattanut nukkua. Kuin säkenet ilmassa liitelivät hänen ajatuksensa sodasta, Magdasta, Pognembinista, saksalaisista ja ranskalaisista ympäri päätä. Hänestä tuntui mahdottomalta nousta istuimeltaan, ja lopuksi hän nukahti. Heti tulivat unennäöt. Ensiksi näki hän koiransa tappelemassa Wojtekin koiran kanssa. Hän tarttuu keppiinsä erottaakseen heidät, mutta yht'äkkiä hän näkee jotakin muuta. Magdan vieressä, joka hymyilee niin että hänen valkoset hampaansa näkyvät, istuu ranskalainen, musta kuin kekäle. Toiset ranskalaiset pilkkailevat Bartekia ja osottavat häntä sormellaan. Veturin ritinää se vaan on, mutta hänestä tuntuu kuin ranskalaiset huutaisivat: Magda! Magda! Magda! Magda! Bartek ärjyy: "suunne kiinni, roistot! Päästättäkö vaimon!" Mutta he jatkavat: Magda! Magda! Magda! Koirat ulvovat, koko Pognembin huutaa: "Pidä vaari vaimosta!" Sitten hän heitetään kumoon, mutta hän hyppää ylös, viuhtoo ympärilleen, tarttuu ranskalaisen kaulukseen ja yht'äkkiä...

Yht'äkkiä tunsikin hän ankaraa kipua kuin voima lyönnistä. Bartek herää ja hypähtää ylös. Koko vaunu on hereillä, kaikki kysyvät mitä on tapahtunut. Hiton Bartekhan on unissaan repinyt alaupseeria parrasta. Nyt seisoo hän siinä suorana kuin kynttilä kaksi sormea lakin reunassa, alaupseeri viuhtoo käsillään ja huutaa kuin hullu:

– Ach Sie! Dummes Vieh aus der Polakei! Hau ich den Lümmel in die Fresse, dass ihm die Zähne sectionenweise aus dem Maule herausfliegen!³

Alaupseeri on käheä raivosta, mutta Bartek seisoo yhä sormet lakin reunassa. Toiset sotilaat purevat huuliaan pysyäkseen nauramatta, puoleksi peläten korpraalia, joka vihassaan sopertaa: "Ein polnischer Ochse! Ochse aus Podolien!"⁴ Vähitellen kaikki hiljenee, Bartek istuu jälleen entiselle sijalleen. Hän huomasi vaan että hänen poskensa alkoivat hehkua, kun veturi ryhtyi vanhaan liverrykseensä:

Magda! Magda! Magda!

Ja tuntui hänen olonsa hyvin tuskalliselta.

---

³ Ah, tyhmä puolalainen eläin! Jos otan ja isken lurjusta vasten suuta, niin että hampaat kidasta sinkoilevat!

⁴ "Puolalainen härkä! Härkä Podoliasta!"

III

Ensimmäinen, kalpea aamunkoi valaisee unisia ja vaivoista väsyneitä kasvoja. Penkeillä lepäävät sotilaat niin hyvin kuin voivat. Muutamat ovat nojanneet päänsä rintaa vasten, toiset ovat heittäneet sen taaksepäin. Aamunkoi alkaa jo valaa ruusuhohdettaan yli kaiken maan. Ilma on raitis ja kaunis. Sotamiehet heräävät. Loistava aamu loihtii heidän eteensä tuntemattoman seudun pimeästä ja usvasta. Missä on nyt Pognembin? Ympärystyö on jo tuntematon, ja kaikki on toisenlaista. Ylt'ympärillä on kunnahia, tammipuita täynnä, laaksoissa rakennuksia, katot punaisia, seinät valkosia mustilla ikkunapielillä, rakennuksia niin komeita, kuin herraskartanot, kauniit viinitarhat ympärillään. Ylhäällä näkee huipputornisia kirkkoja, toisaalla tehtaitten piippuja, joista punervat savupilvet kohoavat ilmaan. On vaan niin ahdasta, ei löydy laisinkaan kenttiä eikä peltoja. Sen sijaan on väkeä kuin muurahaispesässä. Kylien ja pikkukaupunkien ohi kuljetaan. Juna menee vähempään asemien ohi niille pysähtymättä. Varmaan on jotakin tapahtunut, sillä kaikkialla näkyy väkijoukkoja kokoontuvan yhteen. Aurinko kohoaa vitkalleen vuoren yli, ja vaunuissa alkaa yksi ja toinen talonpoika lukea isä meitänsä. Useat seuraavat hänen esimerkkiänsä. Ensimmäiset säteet luovat hohteensa talonpoikain hartaille, vakaville kasvoille.

Juna pysähtyi eräälle asemalle. Sen ympärille kokoontui heti joukko ihmisiä. On jo tullut tietoja sotatantereelta. Voitto, voitto! Muutama tunti sitten oli saapunut sähkösanoma. Kaikki odottivat tappiota, mutta nyt, kuin hyvä uutinen oli heidät herättänyt, ei ilolla ollut rajoja ollenkaan. Väestö on puoleksi pukeutuneena lähtenyt kotoaan ja vuoteiltaan ja rientänyt asemalle. Monilla katoilla liehuu jo lippuja; kaikki viuhtovat nenäliinoillaan. Olutta, tupakkaa ja sikareja viedään vaunuihin. Riemastus on sanomaton, kasvot loistavat. Myrskytuulen tavoin riehuu "Die Wacht am Rhein" laulun säveleet. Muutamat itkevät, jotkut syleilevät toisiaan. Meidän "Fritzimme"⁵ on hajoittanut viholliset. Tykkejä ja lippuja on valloitettu. Jalossa innostuksessaan antaa väestö sotamiehille kaikki, mitä sillä on. Miehistö saapi levollisen itseluottamuksen ja alkaa käskemättä laulaa. Vaunut vapisevat voimakkaista mies-äänistä, samalla kuin väestö kummeksien kuuntelee laulun käsittämättömiä sanoja. Pognembinin miehet laulavat kansallislauluaan:

Bartoszimme, Bartoszimme!
Uljuus elää meissä,
Jumala maamme suojelee
Vaaroista aina varjelee.

Die Pohlen! Die Pohlen!⁶ huutaa väestö selitellen ja keräytyy vaunujen ympäri. He ihmettelevät sotilasten ulkomuotoa ja rohkaisevat itseään kertomalla ilossaan juttuja näitten puolalaisten rykmenttien kauheasta urhollisuudesta.

Bartekin posket ovat ajettuneet ja tämä seikka yhdessä hänen keltaisten viiksiensä, tuijottavain silmiensä ja voimakkaan, jäntevän katsantonsa kanssa tekee hänet kauhean näköiseksi. Häntä ihmetelläänkin kuin merkillistä eläintä. Aika puolustajia saksalaisilla onkin! Tuollainen kyllä pian suorittaa asiat ranskalaisten kanssa. Bartek hymyilee mielihyväästä, sillä mielissään on hänkin, että ranskalaiset ovat joutuneet tappiolle. Kaikissa tapauksissa eivät ne enää tule Pognembiiniin viettelemään Magdaa ja ottamaan omaisuutta. Hän hymyilee, mutta kasvojen tekee hyvin kipeää, hymyily muuttuu irvistelyksi. Niin, hän on todellakin kauhistuttava. Palkinnoksi syöpi hän jättiläisen ruokahalulla. Makkaroita ja olutkannuja katoaa hänen suuhunsa, kuin pohjattomaan kuiluun. Hänelle annetaan sikareja ja vähän rahaa. Hän ottaa ne kaikki tyyni.

---

⁵ Tarkoitetaan Preussin kuningasta Vilhelmiä.

⁶ Puolalaisia! Puolalaisia!

– Oivallista väkeä ovat sentään nuo saksalaiset, – sanoo hän Wojtekille, ja hetken kuluttua hän lisää: näethän, että he kuitenkin ovat voittaneet ranskalaiset!..

Mutta epäuskoinen Wojtek on heti valmis varjostamaan hänen iloansa. Hän ennustaa kuin Cassandra:

– Ranskalaiset antavat aina alussa joutua itsensä tappiolle, pettääkseen vihollisiansa, mutta sitten he iskevät kiinni, niin että kyllä tuntuu...

Wojtek ei tiedä, että koko Euroopalla on sama mieli kuin hänellä, ja vielä vähemmän, että koko Eurooppa erehtyy niin kuin hänkin.

Juna vierii eteenpäin. Niin pitkälle kuin silmä kantaa, ovat kaikki rakennukset lipuilla koristetut. Muutamille asemille pysähtyvät he pitemmäksi aikaa, sillä kaikkialla on paljon juna. Kaikilta Saksan kulmakunnilta rientää sotilaita auttamaan voitollisia tovereitaan. Junat ovat koristetut viheriöillä köynnöksillä. Ulaanit kiinnittävät matkalla saamansa kukkaiskimput keihäyttensä päähän ja keskusteluja ja huutoja kuuluu toisesta vaunusta toiseen.

– Kuinka voitte, toverit? Mihinkähän taivaan Herra viepi meidät?

Yhtä alakuloisia kuin he olivat lähtiessään Pognembinistä, yhtä innokkaita ja reippaita he olivat nyt. Ensimmäinen Ranskasta tuleva juna, joka tuopi ensimmäiset haavoitetut, saapi hyvän mielen katoamaan. Se pysähtyy Deutziin ja viipyy siinä kauan aikaa, antaen terveiden kulkea ohi. Mutta kestää muutaman tunnin, ennen kuin kaikki pääsevät sillan yli Kölniin. Bartek rientää muutamain muitten kanssa katsomaan sairaita ja haavoitettuita. Toiset makaavat seinillä varustetuissa vaunuissa, toiset tilan puutteessa avonaisissa, ja ne saattaa selvästi nähdä. Kohta ensi silmäyksellä katoaa Bartekin urhollisuus.

– Mutta tulehan sitten, Wojtek! – huutaa hän liikutettuna – tuossa saat nähdä kuinka monta ihmistä ranskalaiset ovat runnelleet.

Niin, – katselemista se ansaitsikin! Kalpeita, tuskan syövyttämiä kasvoja, mustia ruudin savusta ja verisiä. Toiset kiroavat sotaa. Kuivat, mustuneet suut huutavat joka silmänräpäys vettä. Silmät tuijottavat hurjasti ympärilleen. Siellä täällä haavoitettujen joukossa näkee kuolevan kasvot, joko levollisina siniset juovat silmäin alla, tahi venähdyksistä hurjistuneina ja katse pelästyneenä, samalla kuin valkoset hampaat loistavat esille. Bartek näkee ensi kerran sodan veriset hedelmät. Häntä pyörryttää. Suu auki seisoo hän kuin huumaantuneena väkijoukossa. Joka puolelta häntä nyhjitään. Santarmi lyöpi häntä kiväärin tukilla niskaan. Bartek etsii silmillään Wojtekiä, löytää hänet ja sanoo:

– Ah, – Wojtek, – Jumala auttakoon ja suojelkoon meitä!

– Noin sinullekin käy.

– Jesus Maria! Ihmiset siis tappavat toisiansa! Ei, toista on kuin kaksi talonpoikaa tappelee, silloin viepi santarmi heidät oikeuteen, ja niin he saavat rangaistuksensa.

– Niin, näetkös, – sodassa se on parhain, joka ruhjoo useimpia. Uskotko, raukka, että ehkä saat ampua tauluun tahi paljaalla ruudilla niin kuin harjoituksissa. Ja etkä ihmisiä?

Erotus opetuksen ja käytännön välillä näkyi nyt selvästi. Bartek oli kyllä sotilas, kävi harjoituksissa ja paraateissa, ampui ja tiesi että sodassa oli ihmisiä tapettava, mutta kuin hän nyt näki vereen tahraantuneet, haavoitetut sotamiehet ja sodan koko kurjuuden, alkoi hän voida niin pahoin että hän vaivoin pysyi seisomassa. Hän alkoi taas pitää ranskalaisia arvossa, ja se väheni vasta kuin Deutzistä kuljettiin yli Kölniin. Keskusasemalla siellä nähtiin ensimmäiset ranskalaiset vangit. Joukko siviili-ihmisiä ja sotilaita oli kokoontunut heidän ympärilleen ja tarkasteli heitä ylpeillä katseilla, mutta vielä vihatta. Bartek teki kyynäspäillä tien itselleen väkijoukon läpi, pujahti vaunuun ja ällistyi.

Joukko Ranskan jalkaväkeä rikkinäisissä viitoissa, pieniä, likaisia ja kurjia, oli pakattu yhteen kuin sillit tynnyriin. Useat heistä ojensivat kätensä ottaakseen niitä vähäisiä lahjoja, joita väkijoukko tarjosi, jollei vahti heitä siitä estänyt. Bartek oli, sen mukaan mitä hän Wojtekilta oli kuullut, kuvitellut ranskalaiset ihan toisenlaisiksi. Bartekin uljuus alkoi taas palata. Hän katsoi missä Wojtek oli.

– Mitä sinä oikeastaan olet kertonut? Nämähän ovat oikeita raukkoja! Minä voisin tarttua tuollaisen kynkkäluuhun ja lyödä hänellä kaikki muut kumoon.

- Ne ovat kai aika lailla väsyneitä – vastaa Wojtek, hänkin osaksi pettyneenä.
- Mitä kieltä he puhuvat?
- Ei ainakaan puolan kieltä.

Rauhoittuneena tässä suhteessa, jatkoi Bartek kulkuansa pitkin vaunuja.

- Kurjia raukkoja! – hän selitti kun olivat lopettaneet tarkastuksensa.

Mutta seuraavissa vaunuissa istui zuaveja. Ne saivat Bartekin pitempiin mietteihin. Siinä kuin he istuivat suljetuissa vaunuissa, oli mahdotonta sanoa, vastasiko yksi heistä kahta vai kolmea tavallista ihmistä. Mutta ikkunasta saattoi nähdä vanhat sotilaat mustine partoineen ja sotaesineineen, vakavine kasvoineen, iho tummana, silmät uhkaavina, säkenöivinä.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.